

Dodenherdenking gemeente Heumen 2024
Toespraak burgemeester Joerie Minses

Nu komt het er op aan!

Vandaag zijn we 2 minuten stil. Overal in Nederland.

Vandaag herdenken we onze doden. Morgen vieren we onze vrijheid.

We herdenken vandaag allen, burgers en militairen, die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord; zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië als in oorlogssituaties en vredesoperaties daarna.

In het bijzonder staan we stil bij de slachtoffers die in onze gemeente om het leven kwamen of die uit een van de dorpskernen van onze gemeente afkomstig waren.

Zoals verzetsheld Jan Heurkens. Hij wordt in 1907 geboren in Nederasselt als oudste van 13 kinderen. Tijdens de oorlog maakt hij deel uit van een landelijk georganiseerde verzetsgroep en werkt hij op de gemeentesecretarie van Geldrop in Brabant. Jan Heurkens moest zijn verzetswerk met zijn leven bekopen. Na een overval op het bevolkingsregister van Mierlo op 11 februari 1944 en het distributiekantoor van Geldrop op 17 april 1944 moest Jan onderduiken. Na een maand in de luwte te hebben geleefd, besloot hij op 22 mei zijn vrouw Bets te verrassen op haar verjaardag. De Duitse SD bleek echter al een week lang te posten in het hotel tegenover het huis van Jan en Bets en nam hem gevangen. Op 9 augustus 1944 werd hij geëxecuteerd in Vught. Hij werd 37 jaar oud.

Op 13 september jl. werd aan hem, zijn vrouw Bets, zijn ouders Herman en Nel Heurkens-van Haren uit Nederasselt en zijn zus en schoonbroer uit Batenburg postuum de Yad Vashem onderscheiding uitgereikt. Dat is een hoge Joodse onderscheiding voor niet-joden die tijdens de Holocaust hun leven waagden om joden te redden. De familie Heurkens kreeg deze onderscheiding omdat zij voor twee Joodse kinderen van de familie Ornstein uit Amsterdam in 1944 tot de bevrijding het onderduikadres zijn geweest. Dankzij de inzet van de familie Heurkens hebben de broertjes Luuk en Thijs Ornstein de oorlog overleefd en zijn ze de dodendans ontsprongen.

Het thema van deze dodenherdenking is: Vrijheid vertelt: opmaat naar 80 jaar vrijheid.

Dit jaar en volgend jaar herdenken we dat de Tweede Wereldoorlog 80 jaar geleden tot een einde kwam. Het is belangrijker dan ooit om de vrijheid te laten spreken. Zeker nu er steeds minder mensen zijn die het zelf hebben meegemaakt of er over kunnen vertellen. Bijvoorbeeld door het verhaal van Jan Heurkens. Die verhalen spreken voor zichzelf maar zijn zeker niet vanzelfsprekend. Net zoals vrijheid nooit vanzelfsprekend is.

80 jaar. Dat lijkt lang geleden. De oorlog ligt een mensenleven achter ons. Is dat lang geleden? De wereld is sindsdien nooit een dag zonder oorlog of conflict geweest. Ook vandaag de dag. Oorlogsgeweld in Oekraïne, oorlogsgeweld in Gaza. Dat lijkt ver weg. Hemelsbreed een paar duizend kilometer van ons vandaan. Is dat ver weg?

Oorlog is nooit ver weg. Niet in jaren en niet in kilometers. Niet in tijd en niet in afstand.

Volgens de wetenschapper Peter Turchin kun je de herinneringen aan een catastrofe niet meer dan drie generaties levend houden. We zijn nu drie generaties verwijderd van de Tweede Wereldoorlog. We zitten op een kantelpunt. Een scharniermoment. Zijn we ons nog wel voldoende bewust van de oorlogsellende, het geweld en de onderdrukking. Zijn we ons nog wel voldoende bewust van de waarde van vrede en vrijheid, democratie en rechtsstaat. Of dreigen we te vergeten wat er gebeurd is nu er steeds minder getuigen in leven zijn.

We zijn drie, bijna vier, generaties verder. Nu komt het er op aan of we geleerd hebben van de geschiedenis. Een geschiedenis die zich nooit herhaalt, maar vaak wel rijmt. En wie goed luistert hoort het rijmschema van de geschiedenis in de verte. We moeten voortdurend waakzaam zijn. Oppassen voor de parallellen van de geschiedenis en de patronen van het verleden. Opstaan en ons uitspreken tegen onrecht.

Verdraagzaamheid en tolerantie staan onder druk. We verstarren en verharden. Volharden in ons eigen grote gelijk. Zetten ons steeds vaker af tegen de ander. Zoeken een zondebok. Antisemitisme steekt de kop weer op. Terug van nooit weggeweest. Harde schreeuwers overstemmen alles. Discriminatie en vreemdelingenhaat. Ongefundeerd gefoeter en gefulmineer op sociale media. Inmiddels een tegenstelling in zichzelf.

Op deze manier wordt het zaadje geplant en de kiem gelegd. Voor onvrijheid en intolerantie. Voor onverdraagzaamheid en onrecht. Voor haat en angst. En wie haat en angst zaait, zal conflict oogsten.

We bevinden ons op een kantelpunt. Dit is niet het moment in de geschiedenis om rustig te gaan slapen. Dat zou weleens kunnen leiden tot een ruw ontwaken. In een andere wereld dan we willen. We mogen onze blik niet afwenden. Moeten onze ogen open houden en onze stem laten horen. We zijn deeltjes van een groter geheel. Samen kunnen we het verschil maken. Door weerstand te bieden en waakzaam en alert te zijn. Door de vrijheid te laten spreken. Zodat de doden niet voor niets zijn geweest. Zodat het offer van Jan Heurkens niet voor niets is geweest.

Nu komt het er op aan. Het is aan ons. Nooit meer oorlog is nu.

Overasselt, 4 mei 2024
mr. J.W.M.S. Minses
Burgemeester van de gemeente Heumen